

Nr 152.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1938 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tekniska läroverk m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

(2:a avd.)

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1938/39 har Kungl. Maj:t (punkterna 184 och 193 av det vid nämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1938) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition angående partiell omorganisation av tekniska skolan i Stockholm m. m., som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1938/39 dels till Tekniska läroverk: Avlöningar ett förslagsanslag av 795,000 kronor; dels till Tekniska läroverk: Omkostnader ett förslagsanslag av 90,000 kronor; dels till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 89,400 kronor; dels till Tekniska läroverk: Stipendier ett reservationsanslag av 9,500 kronor; dels ock till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till tekniska skolan i Stockholm ett förslagsanslag av 159,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 18 februari 1938 dagtecknad proposition (nr 158), under återopande av vid sistnämnda proposition fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att i Stockholm skall från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium under förutsättning *dels* att maskin- och byggnadsyrkesskolorna samt dithörande övriga delar av tekniska skolan i Stockholm nedläggas, respektive omorganiseras, på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet för den 18 februari 1938 angivits, *dels ock* att kommunen för nämnda gymnasium tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning ävensom till anskaffning och komplettering av undervisningsmateriel bidrager med 10,000 kronor;

dels medgiva, att de tekniska elementarskolorna i Borås och Norrköping må från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, ombildas till tekniska gymnasier, anordnade på sätt av departementschefen i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivits, under villkor, att vederbörande kommun tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning;

dels godkänna i statsrådsprotokollet intagen personalförteckning för de tekniska läroverken, med undantag för tekniska gymnasiet i Göteborg, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39;

dels godkänna i statsrådsprotokollet likaledes intagen avlöningsstat för sagda tekniska läroverk, att tillämpas under budgetåret 1938/39;

dels till Tekniska läroverk: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 788,700 kronor;

dels till Tekniska läroverk: Omkostnader för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 91,500 kronor;

dels till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 67,100 kronor;

dels till Tekniska läroverk: Stipendier för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 8,500 kronor;

dels till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till tekniska skolan i Stockholm för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 159,000 kronor, därav 41,470 kronor skola utgå under villkor, att Stockholms stad för samma tid för berörda ändamål bidrager med enahanda belopp samt med beräkning, att 480 kronor tillskjutas av Sjöstedtska fonden;

dels ock medgiva, att lektorerna vid tekniska läroverket i Malmö A. K. Liljenqvist och J. F. Olsson må, utan hinder av vad i 29 § avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende är föreskrivet, under tiden från och med den 1 juli 1938 intill utgången av det för vardera av dem meddelade förordnandet såsom biträde åt rektor vid nämnda läroverk åtnjuta det årliga hyresbidrag å 1,000 kronor, som Malmö stad kan komma att utbetala.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Bergvall m. fl.* väckt motion (II: 391), vari hemställts, att riksdagen måtte *dels* avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 158 i vad det gäller upprättande av ett tekniskt gymnasium i Stockholm och nedläggande av de nuvarande maskin- och byggnadsyrkesskolorna samt ombildning till tekniska gymnasier av de nuvarande tekniska elementarskolorna i Borås och Norrköping, *dels* anhålla, att Kungl. Maj:t till nästkommande riksdag behagade framlägga förslag såväl till omorganisation av samtliga delar av tekniska skolan i Stockholm som ock till sådan organisation av de tekniska läroverken i Stockholm, Borås och Norrköping, att samma möjlighet till inträde vid dessa läroanstalter tillförsäkras sådana sökande, vilka dokumen-

terat god duglighet vid arbete inom ifrågavarande industrier och inneha för vidare utbildning erforderliga förkunskaper, som sökande, vilka efter avlagd realexamen styrka kortare tids praktik.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda, motionsvis gjorda yrkanden, hänvisas till motionen.

Omorganisation av tekniska skolan i Stockholm.

Tekniska skolan i Stockholm, vars upprätthållande för närvarande bekostas huvudsakligen av staten och Stockholms stad gemensamt, omfattar för närvarande följande huvudavdelningar:

- a) teknisk afton- och söndagsskola;
- b) teknisk skola för kvinnliga lärjungar;
- c) högre konstindustriell skola, med underavdelning för bildande av lärare i teckning och välskrivning;
- d) byggnadsyrkesskola; samt
- e) maskinyrkesskola.

Sistnämnda båda skolor och delvis den förstnämnda beröras av det föreliggande omorganisationsförslaget. Frågan om omorganisation av övriga delar av tekniska skolan är föremål för utredning. De två organisationsfrågorna hava av departementschefen ansetts kunna lösas oberoende av varandra.

Byggnadsyrkesskolan omfattar tre årskurser, *maskinyrkesskolan* två eller tre alltefter de olika facken inom denna avdelning. Läsåret pågår under tiden den 1 november—den 30 april och omfattar således omkring 26 veckor. Undervisningen är anordnad såsom dagundervisning. För att vinna inträde erfordras bland annat att hava fyllt 16 år, äga vissa kunskaper i svenska språket, matematik och teckning m. m. samt 6 månaders praktik. I vissa fall anställes inträdesprövning. Till underlättande av inträde kan inom den tekniska afton- och söndagsskolan för detta ändamål anordnas en förberedande kurs.

Tekniska skolan i Stockholm är icke att hänföra till de vanliga tekniska läroverken, vilka för närvarande äro av tre slag, tekniska elementarskolor, tekniska fackskolor och tekniska gymnasier.

Teknisk fackskola är i regel tvåårig. Läsåret omfattar 280 dagar (40 veckor). Undervisningen skall begränsas till ett visst industriellt område med tillbörlig hänsyn till läroverkets allmänna praktiska ändamål. De tekniska tillämpningsämnenas skola vara läroverkets huvudämnen. Undervisning i tyska och engelska meddelas — som regel — med syfte att bibringa förmåga att läsa teknisk litteratur och affärsbrev på nämnda språk. För inträde fordras bl. a. i regel 17 års ålder och två års praktik; kunskaper i främmande språk fordras ej. En särskild typ för de tekniska fackskolorna bildar *maskinfackskolan i Eskilstuna*. Denna skola består av blott en linje, maskinteknisk, med tre årsklasser. De två första årsklasserna motsvara övriga tekniska fackskolors första klass. Undervisningen i dessa båda klas-

ser är anordnad som aftonundervisning, avsedd att begagnas jämsides med förvärvsarbete.

Tekniskt gymnasium är treårigt. Läsåret omfattar 270 dagar. Undervisningen skall hava en mera allmän läggning och omfatta allmänna tekniska och merkantila kunskaper, men möjlighet finnes att giva undervisningen å olika avdelningar en något olika inriktning. Större vikt lägges vid språkundervisningen än vid teknisk fackskola. För inträde fordras som regel 15 års ålder och två månaders praktik. Som inträdesvillkor äro uppställda jämväl fordringar på kunskaper i främmande levande språk. I stort sett fordras för inträde de kunskaper, som motsvara godkänd realexamen.

Avgångsbetyg från tekniskt gymnasium eller annan jämställd eller högre teknisk läroanstalt berättigar till inträde vid teknisk högskola, om minst godkänt betyg erhållits i matematik, fysik, kemi, teckning, svenska språket samt två främmande levande språk, däribland tyska eller engelska. Betyg i svenska språket och främmande språk kan ersättas med av högskolan godkänt intyg om motsvarande kunskaper.

I fråga om organisationen av den tekniska läroanstalt, som skall träda i stället för berörda delar av tekniska skolan, föreligga två principiellt olikartade förslag. De i Stockholms stad förefintliga tekniska utbildningsmöjligheterna i övrigt och förhållandena på arbetsmarknaden i huvudstaden göra enligt stadsmyndigheternas uppfattning en teknisk läroanstalt, organiserad på vanligt sätt såsom gymnasium eller fackskola, mindre väl lämpad för stadens behov. *Stockholms stadsfullmäktige* hava i stället hemställt, att tekniska skolan måtte omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med ett förslag, som avgivits år 1934 av en av stadskollegiet tillsatt kommitté. Kommittéförslaget innebär i huvudsak, att maskin- och byggnadsyrkesskolorna samt de delar av aftonskolan, vilkas undervisning avser utbildning för liknande yrkesområden, skulle omorganiseras till att omfatta:

a) en statlig teknisk läroanstalt, avsedd att lämna såväl teknisk gymnasie- som fackskoleutbildning, och så organiserad, att undervisningen efter ett för alla gemensamt första år skulle differentieras med hänsyn till olika utbildningsmål, varigenom möjlighet skulle beredas såväl till teknisk gymnasieutbildning som till fackskoleutbildning för de maskintekniska, elektrotekniska och byggnadstekniska facken, samt med lästiderna så förlagda, att fackskoleutbildning för vissa fack kunde erhållas även genom aftonundervisning;

b) en kommunal aftonskola, i vilken kunde erhållas en på enklare teoretisk grundval byggd fackutbildning för olika yrkesområden.

Skolöverstyrelsen åter har förordat upprättandet av ett differentierat treårigt tekniskt gymnasium med facklinjer för maskinteknik, byggnadsteknik samt framdeles elektroteknik ungefär efter samma mönster som tekniska gymnasiet i Örebro.

Departementschefen har med vissa modifikationer anslutit sig till överstyrelsens förslag.

Härutinnan inhämtas av den föreliggande utredningen bl. a. följande:

Kommittéförslaget. Den av kommittén föreslagna organisationen av den statliga tekniska läroanstalt, som skulle ersätta oförmålda delar av tekniska skolan, avviker i vissa hänseenden från de organisatoriska former, som valts för de nuvarande tekniska läroverken och kan sägas utgöra en kombination av en teknisk fackskola och ett tekniskt gymnasium.

Den anordning av undervisningen, som av kommittén föreslagits, har synts kommittén på ett enkelt sätt bringa ur världen frågan, huruvida en teknisk läroanstalt på mellanstadiet i huvudstaden borde vara av fackskole- eller gymnasietyp, eller om den borde bestå dels av gymnasium, dels av fackskolor. Den ursprungligen avsedda principiella skillnaden mellan fackskola och gymnasium hade för övrigt numera blivit så gott som utplånad, när det gällde de tekniska tillämpningsämnena. Den mest framträdande skillnaden mellan de två skoltyperna låge för närvarande däri, att gymnasiet — med treårig kurs och större inträdeskrav på teoretiska förkunskaper — utöver fackutbildningen gäve en omfattande kurs i främmande språk och merkantila ämnen. För alla tekniska skolor på mellanstadiet, oavsett deras benämning och fackinriktning, vore vidare en mycket stor del av det grundläggande kunskapsstoffet detsamma. Åt undervisning av ifrågavarande slag, av kommittén benämnd teknisk allmänbildning, ägnades av tekniska läroanstalter på mellanstadiet numera en tid, som ungefär motsvarade ett läsår på 40 veckor med 35—38 lektioner i veckan.

Ifrågavarande tekniska allmänbildning borde meddelas under det för alla elever gemensamma första läsår om 40 veckor, som jämlikt kommitténs förslag skulle inleda den egentliga fackutbildningen.

Under ett andra läsår av samma längd skulle elever, vilka ej önskade en mera djupgående språklig och merkantil utbildning, hava dels att delta i en huvudkurs i ett fackämne (maskinlära eller byggnadslära, sedermera såsom en tredje möjlighet elektroteknik) samt i viss annan obligatorisk undervisning, dels att dessutom medtaga andra på läroplanen upptagna ämnen i sådan utsträckning, att sammanlagda antalet lektioner, gymnastiklektionerna oräknade, uppginge till 36 å 37 i veckan. För elever, som utöver fackutbildningen önskade förvärva kunskaper i främmande språk och merkantila ämnen till samma omfattning som i de tekniska gymnasierna, upptoges s. k. tillvalskurser av olika slag. Enligt de exempel på studieplaner, som framlagts i betänkandet, skulle elever med erforderliga förkunskaper i teoretiska ämnen kunna under en studietid på sammanlagt tre år utan svårighet förvärva såväl fackutbildning som kunskaper i språk och handelsämnen till samma omfång som i de tekniska gymnasierna.

Med hänsyn till möjligheten för eleverna att under sommarmånaderna erhålla förvärvsarbete borde för byggnadsfacket det andra läsåret fördelas på två med lästider från början av november till omkring den 17 april. Inom maskin- och eventuellt elektrotekniska facken borde av samma skäl vid sidan av det andra läsåret på 40 veckor upprättas aftonkurser, där samma utbildning kunde erhållas på en tid av två å tre år.

Beträffande *inträdesfordringarna* borde för tillträde till första årskursen fordras två månaders praktik, för tillträde till andra årets huvudfackkurser sex månaders praktik. Med hänsyn till de nuvarande utbildningsmöjligheterna inom Stockholms folkskoleväsende kunde kraven på kunskaper i

svenska språket höjas i förhållande till nu och krav uppställas på elementära kunskaper i tyska eller engelska. Elever med vanlig realexamen skulle utan prövning kunna mottagas i första klassen. Anknytning borde kunna ske till den på det första året byggande undervisningen från stadens tekniska mellanskola och den tekniska linjen vid Vasa realskola. För aspiranter med enbart folkskoleunderbyggnad skulle inom en omorganiserad aftonskola anordnas en högst tvåårig preparandkurs.

Skolöverstyrelsens förslag. Överstyrelsen har vitsordat behovet av ett tekniskt gymnasium i Stockholm och som nämnts föreslagit, att ett sådant inrättades. Överstyrelsen hölle för troligt, att fyra parallellavdelningar komme att visa sig erforderliga, ehuru det syntes lämpligt att det första året börja med två, den ena efter det första året inriktad på det maskintekniska facket och den andra på det byggnadstekniska.

De av kommittén föreslagna inträdesfordringarna skilde sig ej mycket från vad som gällde för tekniskt gymnasium. Överstyrelsen ägde jämlikt gällande bestämmelser efter vederbörandes hörande jämka inträdesfordringarna efter de tekniska gymnasiernas särskilda uppgifter och växlande förhållanden. Beträffande undervisningstidens längd föreläge enligt kommittéförslaget en betydande avvikelse från organisationen av ett tekniskt gymnasium. Överstyrelsen förordade i likhet med tekniska skolans styrelse för den maskintekniska linjen en lärotid av tre år. Beträffande den byggnadstekniska linjen ville överstyrelsen ej motsätta sig, att till en början försök gjordes med förkortat läsår i linjens andra och tredje klass.

I kommittéförslaget framfördes vidare den tanken, att viss del av den till tekniska läroverket hörande undervisningen skulle kunna meddelas i aftonkurser. Med hänsyn till den goda erfarenhet, som föreläge vid tekniska fackskolan i Eskilstuna, där första årskursen vore fördelad på två år med 18 veckotimmar, skulle överstyrelsen gärna se, att försök i liknande riktning gjordes även i Stockholm, men överstyrelsen ansåge, att förslag härom borde anstå, tills själva huvudfrågan om upprättande av tekniskt gymnasium vore avgjord. Det syntes då böra ankomma på gymnasiets blivande styrelse att närmare överväga ifrågavarande förslag och eventuellt inkomma med särskild framställning i ämnet.

Mot kommitténs förslag att jämsides med det tekniska gymnasiet anordna kommunal aftonundervisning har överstyrelsen icke framställt någon erinran.

Departementschefen har beträffande frågan om det nya tekniska läroverkets organisation anført i huvudsak följande:

Vid överbägandet av de framställda förslagen hade departementschefen kommit till den uppfattningen, att den av överstyrelsen föreslagna organisationen — samtidigt som den anslöte sig till de på detta område normala organisatoriska formerna och i högre grad än den av staden ifrågasatta organisationen företedde inre stadga och planmässighet — erbjöde möjligheter att i det stora hela väl tillgodose de berättigade önskemål, som framställts. Gällande bestämmelser rörande de tekniska gymnasierna beredde icke särskilda svårigheter att vid planläggningen av undervisningen taga hänsyn till yrkenas behov och de växlande förhållandena på olika orter utan förutsatte tvärtom, att så skulle ske inom ramen för gymnasiets

karaktär av allmänt teknisk läroanstalt. Sålunda vore det möjligt att med beaktande av det i ämnet från staden framförda önskemålet öppna utväg för sådana, som avlagt teknisk realexamen, att — eventuellt efter vissa kompletteringar — vinna inträde i gymnasiet andra klass och att på så vis ansluta gymnasiet till de tekniska utbildningsbanor, över vilka huvudstaden redan förfogade. Vidare läte det sig göra att, i analogi med vad som redan skett vid tekniska fackskolan i Eskilstuna, förlägga väsentliga delar av undervisningen till vid den statliga läroanstalten anordnade aftonkurser i syfte att bereda möjlighet för sådana elever, som samtidigt måste bedriva förvärvsarbete, att tillgodogöra sig undervisningen vid den tekniska läroanstalten. I fråga om inträdesfordringar föreläge möjligheter att för begåvade och i övrigt dugliga inträdesökande eftergiva kravet på examensdokumenterade förkunskaper. Genom införande i viss utsträckning av förkortade läsår vid det tekniska gymnasiet kunde även tillgodoses elevernas behov av att förskaffa sig inkomster genom anställning i yrkesarbete under ferierna och industriens önskemål om att få tillgång till sådan arbetskraft. Enligt departementschefens mening saknades alltså icke utvägar att inom organisationsramen för ett differentierat tekniskt gymnasium sammanjämka de skiljaktiga meningar, som föreläge rörande planläggningen av undervisningen vid den tillärnade tekniska läroanstalten. Härvid syntes bland annat böra övervägas, huruvida en sådan anordning kunde anses lämplig, som beredde elever på linjen för maskinteknik (och sedermera även på linjen för elektroteknik) möjlighet att erhålla en avrundad kurs i fackämnena, avslutad med andra läsårets utgång och ungefär motsvarande nuvarande fackskolans lärokurs.

Då departementschefen fäste stor vikt vid att alla, av huvudstadens och yrkeslivets särskilda förhållanden betingade önskemål kunde i skäligen utsträckning beaktas vid det tilltänkta nya gymnasiet utformning och sedermera under dess verksamhet, ville han här understryka, att för hans anslutning till skolöverstyrelsens förslag i fråga om det nya läroverkets yttre gestaltning det utgjorde en uttrycklig förutsättning att stela likformighetskrav icke finge lägga hinder i vägen för läroanstaltens anpassning efter det praktiska livets behov.

Departementschefen ville ytterligare i detta sammanhang framhålla, att han delade en av Sveriges maskinindustriförening och Stockholms byggnadsförening framförd uppfattning om det önskvärda i ett nära samarbete mellan läroanstaltens ledning och representanter för ifrågasvarande yrkesgrenar.

De särskilda bestämmelser, som borde gälla för det nya gymnasiet, syntes få ankomma på Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen att i sinom tid efter hörande av Stockholms stads vederbörande myndigheter och yrkessammanslutningarna taga under närmare prövning.

För närvarande begränsade sig departementschefen alltså till att föreslå, att i Stockholm upprättades ett tekniskt gymnasium med undervisningen inriktad till en början på maskinteknik och byggnadsteknik och framdeles jämväl på elektroteknik, samt att i samband härmed maskin- och byggnadsyrkesskolorna samt därmed sammanhängande delar av tekniska skolan i Stockholm avvecklades. Omorganisationen borde lämpligen genomföras successivt från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde. Avvecklingen av maskin-

och byggnadsyrkesskolorna vid tekniska skolan syntes dock böra påbörjas först från och med det andra år, varunder den nya läroanstalten vore i verksamhet, alltså från och med budgetåret 1939/40.

Departementschefen hade ingenting att erinra mot att den del av aftonundervisningen vid tekniska skolan, som sammanhängde med maskin- och byggnadsyrkesskolorna vid tekniska skolan, övertoges av staden och dreves såsom *kommunala kurser* med understöd i vanlig ordning från förslagsanslaget till bidrag till kommunala anstalter för yrkesundervisning. I enlighet med överstyrelsens förslag borde avvecklingen av denna del av tekniska skolans verksamhet ske från och med budgetåret 1939/40 men undervisningen under budgetåret 1938/39 anpassas med hänsyn till fordringarna för inträde i den nya tekniska läroanstaltens första klass.

Beträffande i samband med organisationen stående ekonomiska frågor inhämtas av propositionen bland annat följande.

Stockholms stad har iklätt sig byggnads- och underhållsskyldighet för erforderliga *skollokaler*, vilka tänkas förlagda till en nybyggnad vid Fridhemsgatan å Kungsholmen. Byggnadskostnaderna hava beräknats till 1,270,000 kronor. Likaledes har staden åtagit sig kostnaderna för lös inredning, beräknade till 75,000 kronor, och att bidraga med intill 10,000 kronor till nyanskaffning och komplettering av undervisningsmateriel.

Rörande de *besparingar*, som vid ett utbrytande ur tekniska skolan av maskin- och byggnadsyrkesskolorna m. m. skulle stå att ernå, har verkställts en preliminär beräkning, enligt vilken ifrågavarande besparingar i stort sett endast skulle vara att hänföra till kostnaderna för lön åt de lärare, som äro sysselsatta vid ifrågavarande delar av skolan. Utgifterna vid skolan skulle på grund härav kunna under första övergångsåret — budgetåret 1939/40 vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag — minskas med omkring 9,600 kronor, under andra övergångsåret med omkring 18,900 kronor och från och med tredje övergångsåret med omkring 28,900 kronor. 1936 års yrkeskolesakkunniga och skolöverstyrelsen hava föreslagit, att besparingarna skulle delas lika mellan staten och staden och sålunda förutsatt en successiv nedsättning av statens respektive stadens anslag till tekniska skolan. Statskontoret har påpekat, att staten syntes hava bidragit med mer än hälften av lärarlönerna, vadan också större delen av den på dessa lärare belöpande utgiftsminskningen borde komma staten till godo, i vilket hänseende uppgörelse borde träffas med stadens myndigheter. Departementschefen har tillstyrkt överstyrelsens förslag.

Kungl. Maj:ts förslag innebär vidare, att *ersättningar skulle utgå till vissa lärare, som genom omorganisationen förlora sin anställning*. Kostnaderna för dylika ersättningar skulle enligt departementschefens förslag bestridas av staten med tre femtedelar och av staden med två femtedelar. Anordningen överensstämmer med vad som gäller för vissa befattningshavare vid den nedlagda bergsskolan i Falun. Beträffande ersättningarnas

storlek har departementschefen förordat ett av nämnda sakkunniga framställt förslag, innebärande att ersättningar till vissa såväl över- som underlärare skulle utgå med växlande årliga belopp eller engångsbelopp, som under de tre övergångsåren skulle uppgå till sammanlagt respektive 4,645 kronor, 8,267 kronor och 11,343 kronor. Därefter skulle beloppen uppgå till sammanlagt 4,890 kronor årligen. Definitivt beslut om nämnda ersättningar har ansetts böra fattas först av nästkommande riksdag.

Kostnaderna för omorganisationen under det första verksamhetsåret hava av departementschefen beräknats sålunda:

Avlöningsanslaget för de tekniska läroverken beräknas behöva höjas med 31,100 kronor, omkostnadsanslaget med 4,500 kronor och anslaget till materiel, böcker m. m. med 2,000 kronor. För anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och laboratorieutrustning föreslås, att 20,000 kronor anvisas för nästa budgetår. Det sistnämnda beloppet har karaktären av en första anvisning av medel till vissa erforderliga engångskostnader, vars slutliga storlek ännu icke fixerats.

Behovet av ett statligt tekniskt läroverk i Stockholm är starkt framträdande. Utskottet, som på grund härav finner sig böra tillstyrka, att en sådan läroanstalt kommer till stånd, anser i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna och departementschefen, att det nya tekniska läroverket bör ersätta de i tekniska skolan i Stockholm ingående maskin- och byggnadsyrkesskolorna. Dessa delar av tekniska skolan böra alltså nedläggas i samband med att det tekniska läroverket inrättas.

Utskottet.

Enligt departementschefens mening kan denna organisationsfråga upptagas till avgörande trots att ställning icke samtidigt kan tagas till frågan om tekniska skolans organisation i övrigt. I motionen II: 391 har däremot gjorts gällande, att ett principbeslut vid 1938 års riksdag rörande ett tekniskt gymnasium som ersättning för ifrågavarande delar av tekniska skolan kan vara ägnat att på förhand i viss mån binda riksdagen såväl i organisatoriskt som i ekonomiskt hänseende, då det nästa år gäller en ombildning av tekniska skolans övriga delar. Utskottet vill för sin del ansluta sig till departementschefens uppfattning i detta hänseende. Det bör beaktas, att alla de sakkunnigutredningar, som i ämnet verkstänkts under de senaste 30 åren, utgått ifrån, att maskin- och byggnadsyrkesskolorna böra avskiljas från tekniska skolan och förvandlas till statliga tekniska läroanstalter. I detta avseende står alltså Kungl. Maj:ts förslag i nära överensstämmelse med en för länge sedan accepterad organisationsplan. Vidare bör framhållas, att inträdesfordringarna och de organisatoriska förhållandena i övrigt vid den läroanstalt, som skulle ersätta maskin- och byggnadsyrkesskolorna, icke synas hava något omedelbart samband med motsvarande spörsmål i avseende å de läroanstalter, som kunna komma att i framtiden omhändervä den vid tekniska skolan nu meddelade konstindustriella undervisning-

en och teckningslärarutbildningen. Utskottet, som icke kan finna, att motionärerna åberopat några verkligt bärande skäl för behovet och lämpligheten av ett ytterligare uppskov med denna betydelsefulla organisationsfråga, anser sig sålunda böra avstyrka förevarande motion, såvitt den nu är i fråga, och tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om att den ifrågasatta omorganisationen genomföres från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer.

Tillströmningen av elever från Stockholm till tekniska gymnasiet i Örebro och önskvärdheten av en avlastning av gymnasielinjerna vid de allmänna läroverken i den förstnämnda staden kan enligt utskottets mening anföras till förmån för att det nya tekniska läroverket i Stockholm bör i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i första hand erhålla karaktären av ett tekniskt gymnasium. Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förslag i denna del och har ingenting att invända emot, att i gymnasiet inrymmas linjer för maskinteknik, byggnadsteknik och framdeles även elektroteknik.

Under behandlingen av den föreliggande frågan har bland annat från Stockholms stads men också från intresserade yrkessammanslutningars sida framställts vissa önskemål i fråga om organisationen av det nya tekniska läroverket, vilka bland annat innebära, att inträde vid läroanstalten skulle kunna vinnas också av begåvade och eljest dugliga lärjungar utan realexamen och att möjlighet skulle beredas för sådana elever, som samtidigt måste bedriva förvärvsarbete, att tillgodogöra sig undervisningen vid den tekniska läroanstalten. Dessa önskemål, som föranlett staden och nämnda sammanslutningar att ifrågasätta inrättandet av en teknisk läroanstalt av speciell konstruktion, förmedlande både gymnasie- och fackskoleutbildning utan att därför vara på vanligt sätt i undervisningshänseende uppdelad på särskilda studielinjer, har departementschefen sökt inom ramen för ett tekniskt gymnasiums allmänna organisation tillmötesgå bland annat genom att ifrågasätta förläggandet av väsentliga delar av undervisningen till vid den nya statliga läroanstalten anordnade aftonkurser, vissa lättnader i inträdesfordringarna och införande i viss utsträckning av förkortade läsår vid det tekniska gymnasiet. Departementschefen har också ansett det böra övervägas, huruvida en sådan anordning kunde anses lämplig, som beredde elever på linjen för maskinteknik och sedermera även på linjen för elektroteknik möjlighet att erhålla en avrundad kurs i fackämnen, avslutad med andra läsårets utgång och ungefär motsvarande nuvarande fackskolans lärokurs.

Utskottet har för sin del icke något att erinra mot att de sålunda ifrågasatta anordningarna tagas under närmare övervägande genom Kungl. Maj:ts försorg. Skulle det med hänsyn till den ifrågasatta förkortningen av lärotiden härvid befinnas ändamålsenligt, att någon av berörda linjer gives form av fackskolelinje, har utskottet intet att erinra emot en sådan anordning. Utskottet anser sig emellertid böra föreslå, att till det nya

tekniska läroverket förläggas fackskolelinjer i maskinteknik, byggnadsteknik och framdeles även elektroteknik, som helt få karaktären av *aftonkurser* och som mottaga elever bland annat från de av departementschefen berörda kommunala preparandkurserna. På så sätt underlättas ytterligare möjligheterna för yrkesarbetare, som lämpa sig för studier av denna art, att vid sidan av sitt förvärvsarbete eller i varje fall utan nämnvärdare avbrott i detta förskaffa sig utbildning för mer kvalificerade befattningar inom näringslivet. Enligt utskottets mening böra eleverna vid dessa fackskolelinjer kunna under vissa former övergå till det tekniska gymnasiet. Det förtjänar också tagas i övervägande, om icke lärotiden i fackskolelinjerna i syfte att underlätta elevernas studiearbete bör kunna utsträckas utöver fyra terminer till exempelvis fem eller sex terminer. Utskottet vill framhålla, att vissa av de anordningar, som av utskottet nu ifrågasatts, med framgång prövats vid fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna.

Då enligt departementschefens förslag, varemot utskottet icke har något att erinra, avvecklingen av maskin- och byggnadsyrkesskolorna vid tekniska skolan skall påbörjas först från och med det andra år, varunder det nya tekniska läroverket är i verksamhet, torde det icke vara erforderligt, att de av utskottet ifrågasatta fackskolelinjerna påbörjas förrän från och med budgetåret 1939/40. Härigenom erhålles erforderligt rådrum för de ytterligare överväganden rörande den jämkning i departementschefens förslag, som av utskottet satts i fråga. Undervisningen vid de vid tekniska skolan anordnade aftonkurserna bör emellertid under budgetåret 1938/39, om så låter sig göra, anpassas icke blott, såsom departementschefen förutsatt, med hänsyn till fordringarna för inträde i tekniska gymnasiets första klass utan också för inträde i de av utskottet tillstyrkta fackskolelinjernas första klass.

Mot de föreslagna villkoren för omorganisationen har utskottet icke något att invända. I likhet med departementschefen vill utskottet framhålla, att ordnandet av mellanhavandet mellan staten och Stockholms stad beträffande lokaler för nu förevarande delar av tekniska skolan icke får inverka på bedömandet av frågan, om och i vad mån staden bör tillhandahålla lokaler m. m. jämväl för de läroanstalter, som kunna komma att inrättas i stället för de kvarvarande delarna av tekniska skolan.

Även om lärarna vid tekniska skolan icke kunna betraktas såsom stats-tjänstemän — det av vederbörande sakkunniga i detta avseende åberopade förhållandet, att skolan upprätthålles genom anslag såväl av staten som av Stockholms stad, synes likvisst utskottet icke vara utslagsgivande vid bedömandet av lärarnas ställning i berörda hänseende — synes fog föreligga för att de lärare, som genom omorganisationen förlora sina anställningar, genom statens tillskyndan erhålla ersättningar i den omfattning, som av departementschefen förordats. Utskottet biträder jämväl

departementschefens förslag beträffande fördelningen av dessa kostnader mellan staten och staden.

De verkställda kostnadsberäkningarna och vad av departementschefen i samband därmed anförts hava icke givit utskottet anledning till erinran. De modifikationer i organisationsplanen, som i det föregående av utskottet ifrågasatts, påkalla icke några förändringar i kostnadsberäkningarna för nästa budgetår.

Omorganisation av vissa tekniska läroverk.

Såsom förut nämnts, innefattar Kungl. Maj:ts föreslag även en omorganisation av de nuvarande tekniska elementarskolorna i Borås och Norrköping till tekniska gymnasier.

Förslaget har tillkommit på initiativ av *styrelserna för ifrågavarande läroanstalter* och tillstyrkts av *skolöverstyrelsen*. Såsom skäl för förslaget har anförts, att omorganisationen skulle medföra vissa fördelar i pedagogiskt hänseende och för eleverna i form av förbättrade framkomstmöjligheter. Det har påpekats, att skillnaden mellan den nuvarande och den ifrågasatta organisationsformen vore mycket ringa. Skillnaden låge egentligen däri, att språkundervisningen vid de tekniska gymnasierna vore obligatorisk, att de sistnämnda lade större vikt vid merkantila ämnen samt att inträdesfordringarna vid de tekniska elementarskolorna vore något lägre än vid de tekniska gymnasierna. Vid de förra fordrades sålunda icke för inträde kunskaper i främmande språk eller viss praktik. Överstyrelsen har i detta sammanhang erinrat om den möjlighet till dispens från inträdesfordringarna i främmande språk och till bortval av det ena språket, som vid tekniskt gymnasium stode öppen för sådana elever, som icke kunnat inhämta tillräckliga förkunskaper i dessa ämnen.

Omorganisationen har för tekniska elementarskolans i Norrköping del beräknats icke medföra ökade kostnader för statsverket och för tekniska elementarskolans i Borås vidkommande en merkostnad av i runt tal 1,800 kronor för år.

Departementschefen har tillstyrkt omorganisationsförslaget under framhållande, att emot den ifrågasatta åtgärden talade den höjning av inträdesfordringarna, som inträdde vid förslagets genomförande och som kunde leda till att tillträdet till den tekniska elementarutbildningen försvårades för ynglingar, som kunde vara väl lämpade för de tekniska banorna men saknade kunskaper, motsvarande de genom realexamen förmedlade. Å andra sidan borde emellertid icke förbises, att den hårda konkurrensen om tillträde till de tekniska elementarskolorna redan under nuvarande förhållanden medförde krav på högt vitsordade kunskaper hos dem, som antoges till elever vid skolorna i fråga, och att förutsättningarna att kunna förvärva sådana kunskaper under nuvarande förhållanden vore avsevärt gynnsammare än de

voro på den tid, då de tekniska elementarskolorna inrättades. Överstyrelsen hade också påpekat de möjligheter till lättnader i inträdesfordringarna, som enligt gällande bestämmelser för särskilda fall förelåge, och att elevrekryteringen icke torde komma att märkbart påverkas vid en ombildning av elementarskolorna till gymnasier.

I anledning av en av styrelsen för tekniska gymnasiet i Härnösand gjord framställning har departementschefen förklarat sig förutsätta, att överstyrelsen i sinom tid toge under övervägande möjligheterna att utan avsteg från de allmänna grunderna för undervisningen vid ett tekniskt gymnasium bättre tillgodose utbildningen i de för trävaruindustrien betydelsefulla ämnena vid tekniska gymnasiet i Härnösand.

Genom utvecklingens gång har skillnaden mellan tekniska elementarskolor och tekniska gymnasier allt mer och mer utplånats. Med hänsyn härtill och till vad av departementschefen i övrigt yttrats finner utskottet starka skäl föreligga för att de båda kvarvarande tekniska elementarskolorna ombildas till tekniska gymnasier. Härvid anser sig utskottet böra lägga stor vikt vid det förhållandet, att de för dessa skolor ansvariga lokala myndigheterna önska en sådan omorganisation. De i motionen II: 391 framförda synpunkterna hava icke övertygat utskottet om lämpligheten av att ifrågavarande läroanstalter även i fortsättningen bibehållas såsom elementarskolor eller om behovet av ytterligare utredningar i denna fråga. Utskottet, som i likhet med skolöverstyrelsen vill peka på de föreliggande möjligheterna till lättnader i inträdesfordringarna vid tekniska gymnasier och som fäst avseende vid överstyrelsens erinran om att elevrekryteringen vid ifrågavarande elementarskolor icke torde komma att märkbart påverkas vid en ombildning av dessa läroanstalter till tekniska gymnasier, avstyrker sålunda ifrågavarande motion, såvitt den nu är ifråga.

Utskottet.

Till vad av departementschefen anförts rörande vissa jämkningar i undervisningen vid tekniska gymnasiet i Härnösand i syfte att bättre tillgodose utbildningen inom vissa för denna landsända betydelsefulla undervisningsområden vill utskottet giva sin anslutning.

Anslagsberäkningar för budgetåret 1938/39.

Beträffande *förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Avlöningar* innebär Kungl. Maj:ts förslag en anslagshöjning med 98,300 kronor, främst förorsakad av den av 1937 års riksdag beslutade löneregleringen för bland annat lärarna vid de tekniska läroverken ävensom av den ifrågasatta omorganisationen av vissa delar av tekniska skolan i Stockholm till tekniskt gymnasium. Vidare föreslås inrättande av en ny lektorstjänst vid tekniska gymnasiet i Örebro samt ökat antal parallellavdelningar vid vissa läroverk. Med anledning av en av 1937 års riksdag begärd utredning har föreslagits,

att två lektorer vid tekniska läroverket i Malmö, vilka av överstyrelsen förordnats att biträda rektor vid ledningen och övervakandet av undervisningen, skulle även i fortsättningen och intill utgången av det för vardera av dem meddelade förordnandet åtnjuta det årliga hyresbidrag å 1,000 kronor, som Malmö stad kunde komma att utbetala.

Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Omkostnader föreslås höjt med 20,500 kronor. Anslagshöjningen är betingad av — förutom tillkomsten av ett tekniskt gymnasium i Stockholm — inträdda prisstegringar och utvidgning av elevantal och lokaler.

Reservationsanslaget till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m. skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag höjas med 19,500 kronor. Anslagshöjningen har förorsakats dels av prisstegringar, dels av förslaget angående tekniska skolans i Stockholm omorganisation, en höjning, som delvis motverkats av en nedskärning av ett i anslaget för innevarande budgetår ingående engångsbelopp.

Vidare innebär Kungl. Maj:ts förslag en höjning av *reservationsanslaget till Tekniska läroverk: Stipendier* med 1,000 kronor bland annat för mötande av ett förutsett stegrat stipendiebehov vid de tekniska fackskolorna på grund av en ifrågasatt ny parallellavdelning.

Då indragningen av de linjer vid tekniska skolan i Stockholm, vilka enligt föreliggande förslag skulle utbrytas ur nämnda skola, icke är avsedd att komma till stånd redan nästa budgetår, har någon minskning av *förslagsanslaget till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till tekniska skolan i Stockholm* icke ifrågasatts för nästa budgetår. Tvärtom föreslås en höjning av nämnda anslag med 3,000 kronor till följd av inträffade prisstegringar.

Utskottet.

De av Kungl. Maj:t verkställda anslagsberäkningarna för budgetåret 1938/39 anser sig utskottet kunna biträda. Utskottet godkänner således jämväl det förslag rörande rätt för två lektorer vid tekniska läroverket i Malmö att utan hinder av gällande avlöningsbestämmelser åtnjuta kommunalt hyresbidrag, vilket av Kungl. Maj:t framlagts med anledning av ovannämnda, av 1937 års riksdag begärda utredning. I anslutning till vad departementschefen anfört rörande utgående av dyrtidstillägg å vissa arvoden vid de tekniska läroverken vill utskottet erinra om att riksdagen i skrivelse nr 8 under punkten 103:o uttalat sig för att frågan om sättet för ett avskaffande av dyrtidstilläggen å löneförmaner av denna art bör tagas under närmare omprövning genom Kungl. Maj:ts försorg.

Hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Bergvalls m. fl. ovannämnda motion (II: 391),

a) besluta, att i Stockholm skall från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium med teknisk fackskola under förutsättning *dels* att maskin- och byggnadsyrkesskolorna samt dithörande övriga delar av tekniska skolan i Stockholm nedläggas, respektive omorganiseras på sätt i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1938 angivits, *dels ock* att kommunen för nämnda gymnasium med fackskola tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning ävensom till anskaffning och komplettering av undervisningsmateriel bidrager med 10,000 kronor;

b) medgiva, att de tekniska elementarskolorna i Borås och Norrköping må från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, ombildas till tekniska gymnasier, anordnade på sätt i omnämnda statsrådsprotokoll angivits, under villkor, att vederbörande kommun tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning;

c) godkänna följande personalförteckning för de tekniska läroverken, med undantag för tekniska gymnasiet i Göteborg, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat:

8 rektorer, lön enligt 6 § 1 mom. i avlöningsreglementet . . . . . —

Anm.: Av dessa rektorer skola 1 tillhöra avlöningsgruppen I, 2 avlöningsgruppen II, 4 avlöningsgruppen III och 1 avlöningsgruppen IV.

41 lektorer . . . . . L 27;

d) godkänna följande avlöningsstat för sagda tekniska läroverk, att tillämpas under budgetåret 1938/39:

Avlöningsstat.

Utgifter:

1.	Avlöningar till lärare, <i>förslagsvis</i>	kronor	484,000	
2.	Avlöningar till övriga tjänstemän å ordinarie stat:			
	a. Lön och tjänstgöringspenningar	kronor	19,200	
	b. Ålderstillägg, <i>förslagsvis</i>	»	3,300	
	c. Fyllnadsarvoden åt vikarier, <i>förslagsvis</i>	»	1,000	» 23,500
3.	Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:			
	a. Arvoden åt skollärare	kronor	4,550	
	b. Arvoden åt bibliotekarier	»	3,450	
	c. Arvoden åt bokförings- och skrivbiträden åt rektorer	»	6,750	
	d. Arvoden åt vaktmästare m. fl.	»	5,850	» 20,600
4.	Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:			
	a. Grundavlöningar m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	262,500	
	b. Avlöningsförhöjningar m. m., <i>förslagsvis</i>	»	11,000	» 273,500
5.	Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	»	4,800	
			Summa kronor	806,400

Särskilda uppbördsmedel:

Av kommuner, respektive lärare erlagda hyresersättningar, respektive hyror	kronor	17,700
		Nettoutgift kronor 788,700;
e) till Tekniska läroverk: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett <i>förslagsanslag</i> av 788,700 kronor;		
f) till Tekniska läroverk: Omkostnader för budgetåret 1938/39 anvisa ett <i>förslagsanslag</i> av 91,500 kronor;		

g) till *Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1938/39 anvisa ett *reservationsanslag* av 67,100 kronor;

h) till *Tekniska läroverk: Stipendier* för budgetåret 1938/39 anvisa ett *reservationsanslag* av 8,500 kronor;

i) till *Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till tekniska skolan i Stockholm* för budgetåret 1938/39 anvisa ett *förslagsanslag* av 159,000 kronor, därav 41,470 kronor skola utgå under villkor, att Stockholms stad för samma tid för berörda ändamål bidrager med enahanda belopp samt med beräkning, att 480 kronor tillskjutas av Sjöstedtska fonden;

j) medgiva, att lektorerna vid tekniska läroverket i Malmö A. K. Liljenqvist och J. F. Olsson må, utan hinder av vad i 29 § avlösningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende är föreskrivet, under tiden från och med den 1 juli 1938 intill utgången av det för vardera av dem meddelade förordnandet såsom biträde åt rektor vid nämnda läroverk åtnjuta det årliga hyresbidrag å 1,000 kronor, som Malmö stad kan komma att utbetala.

Stockholm den 17 maj 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Borell*, *Bergström*, *Gustafsson* i Benestad, *Andrén*, *Ström* i Lidköping, *Nilsson* i Fredriksfält, *Jonsson* i Lycksele, *Bäcklund* och *Domö*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Svensson*, *Andersson* i Prästbol, *Ward*, *Holmdahl*, *Weijs*, *De Geer* i Hanaskog och *Åqvist*.

Reservation

av herr *Oscar Olsson*.